

RECENZJA

rozprawy doktorskiej
mgr. Artura NOWAKA
nt.

***Wojska Obrony Terytorialnej w polityce bezpieczeństwa
Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem zwalczania
pandemii COVID-19 w Wielkopolsce***
opracowanej pod kierunkiem naukowym
Pana płk. prof. dr hab. inż. Szymona MITKOWA

Niniejsza dysertacja obrazuje problematykę polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście przeciwdziałania zagrożeniom epidemicznym, ze szczególnym uwypukleniem badań w sferze funkcjonowania państwa w warunkach pandemii COVID-19 w kontekście wykorzystania potencjału Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT), które można wykorzystywać w reagowaniu na zagrożenia zdrowia obywateli. Opracowane dzieło naukowe usytuowane jest w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie, podnosząc przy tym istotne kwestie militarne, społeczne, zdrowotne i administracyjne. Merytorycznie rozprawa doktorska obrazuje diagnozę współczesnego rozumienia polityki bezpieczeństwa i bezpieczeństwa zdrowotnego, ocenę zdolności państwa do reagowania na zagrożenia epidemiczne oraz analizę roli i efektywności WOT w zwalczaniu skutków pandemii COVID-19. Natomiast problemy badawcze poszukują odpowiedzi na pytania o treści - Na ile państwo było przygotowane do przeciwdziałania pandemii? Jakie były mocne i słabe strony systemu bezpieczeństwa? Jakie działania podjęły Wojska Obrony Terytorialnej w kontekście epidemii oraz jak oceniano ich skuteczność?

Dysertacja podejmuje istotne kwestie polskiej obronności postrzegane w sferze bezpieczeństwa narodowego, stąd jest ważnym dorobkiem naukowym Doktoranta.

Główna hipoteza zakłada, że WOT – dzięki swojej strukturze organizacyjnej, elastyczności, bliskości społecznej i doświadczeniom z zakresu reagowania kryzysowego – stanowią efektywne narzędzie przeciwdziałania zagrożeniom epidemicznym, a ich angażowanie zwiększa zdolności państwa w tym obszarze. Hipotezy szczegółowe dotyczą m.in. skuteczności ich działań w jednostkach ochrony zdrowia, współpracy z administracją publiczną oraz społecznego odbioru ich zaangażowania. W pracy opisano politykę bezpieczeństwa jako złożony system, w którym kwestie zdrowotne, społeczne

i administracyjne są równie istotne jak komponent militarny. Pandemia COVID-19 stała się testem tego systemu — wiele instytucji funkcjonowało poprawnie, jednak ujawniły się również liczne deficyty: niejednoznaczność procedur, brak koordynacji, zmienność przepisów oraz ograniczona odporność administracji publicznej. W tym złożonym obrazie Wojska Obrony Terytorialnej odegrały rolę wyjątkową. Badania empiryczne pokazują, że formacja wypełniła szerokie spektrum zadań, od wsparcia 3 podmiotów leczniczych i domów pomocy społecznej, przez działania logistyczne i kontrolne, po pomoc doraźną i wsparcie informacyjne. Unikalną cechą WOT okazała się ich lokalność — żołnierze działający we własnych społecznościach byli szybsi, bardziej elastyczni i skuteczni w identyfikowaniu potrzeb oraz w nawiązywaniu współpracy z władzami terenowymi, niż inne struktury, które etatowo zajmować się miały kwestiami zdrowotnymi na wypadek epidemii. Badania ankietowe potwierdziły, że przedsięwzięcia WOT wykonywane w ramach operacji: „Odporna wiosna” oraz „Trwała Odporność” były pozytywnie oceniane przez respondentów. Również decydenci, naukowcy i wojskowi specjaliści, podkreślali zasadność włączenia WOT do systemu zarządzania kryzysowego, zdecydowanie wskazując także na wyzwania związane z integracją struktur wojskowych z instytucjami cywilnymi.

Doktorant doszedł do przekonania, że bezpieczeństwo zdrowotne powinno stać się integralną częścią polityki bezpieczeństwa państwa, a doświadczenia pandemii wymagają rewizji dotychczasowych założeń. Wyniki badań wskazują, że skuteczna ochrona przed zagrożeniami epidemicznymi nie może opierać się wyłącznie na strukturach cywilnych — wymaga współpracy międzysektorowej, elastyczności i zdolności do natychmiastowego działania. W ocenie opracowującego treści dysertacji, Wojska Obrony Terytorialnej posiadają właściwe predyspozycje, by być systemowym komponentem bezpieczeństwa epidemicznego. Ostatecznym rezultatem dysertacji jest koncepcja doskonalenia polityki bezpieczeństwa RP w obszarze zagrożeń epidemicznych, oparta na wzmocnieniu koordynacji między instytucjami, rozwoju procedur współpracy cywilno-wojskowej, budowaniu kompetencji WOT oraz integracji ich potencjału z systemem ochrony zdrowia i administracją publiczną.

Tym to kwestiom poświęcono treść dysertacji sygnalizowanej jej tytułem z wykorzystaniem metod naukowych stosowanych w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Nosi to znamiona racjonalności działań na rzecz opracowania naukowego problemu, czego dokonano w dysertacji — a przy tym postępowanie jest zasadne, logiczne i celowe. Biorąc powyższe za punkt wyjścia do oceny dysertacji, z zainteresowaniem odnoszę się do Autora rozprawy, który podjął się rozpatrzenia w sposób naukowy problemu, będącego — póki, co — nieopisanym dostatecznie w wielu kwestiach w sposób nie tylko naukowy, ale i prawny

(legislacyjny). Jednak mogący się stać wielce interesujący i przede wszystkim użyteczny na rzecz współczesnego bezpieczeństwa narodowego.

OCENA METODOLOGICZNA

Podejmujący się wysiłku dysertacyjnego, problemom metodologicznym poświęcił wiele uwagi, co widać w treści rozdziału pierwszego (*Założenia metodologiczne pracy* - 30 stron: od 12 do 42), gdzie zamieszczono wybór tematu, przedmiot i podmiot badań, obszar oraz okres badawczy, cele badawcze, problemy badawcze, hipotezy, metody i techniki badawcze, a także przegląd literatury przedmiotu.

Doktorant na potrzeby prowadzonych badań zdefiniował dwa cele: poznawczy i utylitarny: zatem „celem poznawczym pracy jest ocena polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście pandemii COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń i ryzyka utraty bezpieczeństwa obywateli RP oraz przeciwdziałania temu poprzez wykorzystanie Wojsk Obrony Terytorialnej na przykładzie województwa wielkopolskiego”. Zaś „celem utylitarnym jest opracowanie koncepcji eliminacji stwierdzonych luk w istniejącym systemie zapewniania bezpieczeństwa RP w warunkach pandemii poprzez wykorzystanie Wojsk Obrony Terytorialnej na przykładzie województwa wielkopolskiego”.

Natomiast główny problem badawczy ma postać pytania o treści: „w jaki sposób polityka bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej była warunkowana w okresie pandemii COVID-19, udziałem Wojsk Obrony Terytorialnej i jakie założenia oraz ograniczenia należy przyjąć w celu doskonalenia systemu bezpieczeństwa państwa w obliczu zagrożeń o charakterze epidemicznym?”

W jego kontekście wygenerowano hipotezę, która przybrała postać w następującym brzmieniu: „Wojska Obrony Terytorialnej są właściwym elementem realizacji polityki bezpieczeństwa w obszarze zdrowotnym a szczególnie niezbędnym w przypadku zwalczania zagrożeń epidemicznych, przy czym należy doskonalić rozwiązania organizacyjno-funkcjonalne w obszarze współpracy pomiędzy centralnymi ośrodkami decyzyjnymi oraz ująć w ramy formalno-prawne, rozproszony proces wykorzystania WOT do tych przedsięwzięć”.

Z zestawienia powyższego - problemu badawczego i hipotezy do niego - rodzi się pytanie do Doktoranta, w *jaki sposób polityka bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej była warunkowana w okresie pandemii COVID-19, udziałem Wojsk Obrony Terytorialnej?* ponieważ w hipotezie głównej nie odniesiono się do tej kwestii.

Przyjęto, iż uzupełnienie problemu głównego nastąpi poprzez cztery problemy szczegółowe, które mają zasadnie formę pytań o następującej treści:

„1. Czym jest polityka bezpieczeństwa RP i na jakich determinantach kształtowała się w czasie pandemii COVID-19?

2. Na czym polegała realizacja polityki bezpieczeństwa RP przez Wojska Obrony Terytorialnej w Wielkopolsce w kontekście zwalczania pandemii COVID – 19?

3. Jak oceniane było zwalczanie pandemii COVID-19 w Wielkopolsce, podjęte przez Wojska Obrony Terytorialnej?

4. Jaka była i powinna być rola obrony terytorialnej w zapewnianiu i przeciwdziałaniu ryzyku utraty bezpieczeństwa zdrowotnego w warunkach pandemii czy działania tej formacji mogą wpłynąć na bezpieczeństwo państwa na szczeblu regionalnym oraz krajowym oraz jak można racjonalizować działania WOT w tym obszarze?”

W tym też kontekście godzi się zastanowić, czy tak postawionym pytaniom szczegółowym badań odpowiadają poszczególne rozdziały merytoryczne, które mają poniższą treść?

1. Polityka bezpieczeństwa III RP.
2. Obrona terytorialna w polskiej polityce bezpieczeństwa.
3. Realizacja polityki bezpieczeństwa w okresie pandemii COVID-19.
4. Koncepcja doskonalenia działań Wojsk Obrony Terytorialnej w zwalczaniu pandemii na bazie doświadczeń COVID-19 z Wielkopolski.

Z powyższego zestawienia oraz po zgłębieniu treści poszczególnych rozdziałów (na poziomie podrozdziałów) można przyjąć, że w tym obszarze dokonano staranności, aby kwestie metodologiczne wyczerpywały w dostatecznym stopniu wymogi stosowane w naukach o bezpieczeństwie.

W kwestiach metodologicznych opisano także etapy badań a problemom szczegółowym właściwie przyporządkowano rozdziały merytoryczne w interesie weryfikacji przyjętej hipotezy. Podniosło to czytelność metodologiczną procedur zastosowanych w tym względzie w niniejszej dysertacji.

Wskazując na ocenę metodologiczną rozprawy chcę zwrócić uwagę na staranne określenie genezy problemu i celu badań w sensie poznawczym, teoretycznym, praktycznym i eksploracyjnym. Podobnie oceniam dokładne przemyślenie oraz wyraźne i staranne określenie problemów badawczych oraz hipotezy.

Cel badań podjętych przez Doktoranta i zawartych w jego dysertacji jest zrozumiały i właściwie osiągany w poszczególnych etapach badań. Stosownie do przyjętego celu badań

w kontekście problemu badawczego sformułowana została hipoteza, przez co stała się ona podstawą do procesu jej weryfikacji przy pomocy odpowiednich metod naukowych. Na rzecz weryfikacji tejże, w intencji osiągnięcia założonego celu badań, wykorzystano stosowne metody badawcze, które zastosowano w poszczególnych etapach badań.

Doktorant procedurę badawczą przeprowadził tak, że weryfikując hipotezę roboczą na rzecz osiągnięcia celu badań, otrzymał w toku tego procesu zadawalające wyniki umożliwiające potwierdzić przyjętą hipotezę – a tym samym osiągnięcie celu badań.

W kwestii metodologii badań proszę Doktoranta o zajęcie stanowiska do poniższych kwestii:

1. Proszę określać metodę najpowszechniej stosowaną w trakcie badań i wskazać na te etapy badań, w których miała ona konkretne zastosowanie.
2. Proszę także zaprezentować efekty, jakie osiągnięto przy jej zastosowaniu i jakie przy jej stosowaniu inne narzędzia metodologiczne także wykorzystano.
3. Proszę zobrazować etapy badań nad materiałem badawczym i uzasadnić ich celowość.

OCENA MERYTORYCZNA

Merytorycznie dysertacja Pana mgr Artura NOWAKA jest rezultatem badań w odniesieniu do polityki bezpieczeństwa jako złożonego systemu, w którym kwestie zdrowotne, społeczne i administracyjne są równie istotne jak komponent militarny. Pandemia COVID-19 stała się testem tego systemu, kiedy to wiele instytucji funkcjonowało poprawnie, jednak ujawniły się również liczne deficyty w kwestiach - niejednoznaczność procedur, braku koordynacji przedsięwzięć, zmienności przepisów i ograniczonej odporności/sprawności administracji publicznej na okoliczność narastającego problemu związanego z niespodziewaną epidemią. W tej złożonej i zaskakującej jednak sytuacji w kwestiach strategicznych państwa Wojska Obrony Terytorialnej odegrały rolę znaczącą, gdyż niemal wyjątkową.

Badania empiryczne pokazują, że ten rodzaj sił zbrojnych, głównie tworzona na potrzeby obronności lokalnej/terytorialnej wypełniła szerokie spektrum zadań, poczynając od wsparcia jakże ważnych podmiotów leczniczych i domów pomocy społecznej oraz prowadząc działania logistyczne i kontrolne, a także pomoc doraźną i wsparcie informacyjne. Niepowtarzalną cechą WOT okazała się ich lokalność, czyli funkcjonowanie żołnierzy terytorialnych - działający we własnych społecznościach. Tu właśnie mogli okazać się szybsi w działaniach od innych podmiotów działających w sferze medycznej, bowiem byli bardziej

elastyczni i skuteczni w identyfikowaniu potrzeb oraz w nawiązywaniu współpracy z władzami terenowymi.

Badania ankietowe potwierdziły, że przedsięwzięcia WOT wykonywane w ramach operacji, takich jak „Odporna wiosna” oraz „Trwała Odporność” były pozytywnie oceniane przez respondentów. Również decydenci, naukowcy i wojskowi, podkreślali zasadność włączenia WOT do systemu zarządzania kryzysowego, a niekiedy wskazywali także na zasadność łączenia wyzwań w ramach integracji struktur wojskowych z instytucjami cywilnymi. W tym też kontekście Doktorant dochodzi zasadnie do przekonania, że „bezpieczeństwo zdrowotne powinno stać się integralną częścią polityki bezpieczeństwa państwa, a doświadczenia pandemii wymagają rewizji dotychczasowych założeń” na taką i podobnych sytuacji.

Wyniki badań wskazują, że „skuteczna ochrona przed zagrożeniami epidemicznymi nie może opierać się wyłącznie na strukturach cywilnych – wymaga współpracy międzysektorowej, elastyczności i zdolności do natychmiastowego działania. A Wojska Obrony Terytorialnej posiadają właściwe predyspozycje, by być systemowym komponentem bezpieczeństwa epidemicznego”.

Ostatecznym rezultatem dysertacji jest teza, iż koncepcja doskonalenia polityki bezpieczeństwa RP w obszarze zagrożeń epidemicznych, oparta na wzmocnieniu koordynacji między instytucjami, rozwoju procedur współpracy cywilno-wojskowej, budowaniu kompetencji WOT właściwie służy integracji ich potencjału z systemem ochrony zdrowia i administracją publiczną.

Okazuje się, że przedmiot rozprawy dotyczy istotnego elementu w systemie bezpieczeństwa narodowego także obecnie, gdzie się organizuje – jak kiedyś - skuteczne struktury i sposoby działania możliwe do wzmocnienia przygotowań obronnych na rzecz podniesienia bezpieczeństwa państwa w sferze medycznej.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów, gdzie jeden (pierwszy) poświęcony jest kwestiom metodologicznym – o czym powyżej – oraz czterech merytorycznych. A także *Wstępu* - ss. 9-11), *Zakończenia* (ss. 539-555), *Bibliografii* (ss. 556-613) i licznych załączników (m.in. 16 kwestionariuszy wywiadu ze strategami politycznymi, wojskowymi i naukowcami) oraz 16 tabel, 78 rysunków, 1127 pozycji bibliograficznych, 1509 przypisów dolnych. Całość zawarta jest na 652 stronach.

Rozdział drugi - Polityka bezpieczeństwa – próba konceptualizacji – zamieszczony jest na stronach 43-199 i obejmuje kwestii takie jak 2.1. Polityka bezpieczeństwa – próba konceptualizacji, 2.2. Determinanty polityki bezpieczeństwa RP, 2.3. Zadania Prezydenta RP

oraz Rady Ministrów w kreowaniu polityki bezpieczeństwa, 2.4. Rola Sejmu i Senatu w polityce bezpieczeństwa, 2.5. Samorząd terytorialny oraz rządowa administracja w terenie a polityka bezpieczeństwa, 2.6. Polityka bezpieczeństwa w percepcji badanych ekspertów oraz 2.7. Wnioski.

Przeprowadzona w tym rozdziale wieloaspektowa analiza pozwoliła na podjęcie próby konceptualizacji polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz określenie jej kluczowych determinantów w wymiarze teoretycznym, prawnym i instytucjonalnym. Rozważania te, osadzone w szerokim kontekście historycznym i filozoficznym, wykazały ewolucję rozumienia bezpieczeństwa – od starożytnego pojmowania go jako stanu wolnego od zagrożeń (etymologiczne *securitas*), przez prymat siły militarnej w ujęciu realistycznym, aż po współczesne, holistyczne podejście, uwzględniające aspekty społeczne, ekonomiczne i zdrowotne.

Jako punkt wyjścia do dalszych prac nad analizą realizacji polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Autor niniejszej dysertacji postuluje, biorąc pod uwagę różne definicje polityki bezpieczeństwa i ich konstruktywną krytykę, w następujący sposób określić badane pojęcie: „Polityka bezpieczeństwa państwa: ciągłe, zaplanowane i systematyczne działanie organów państwa - władzy wykonawczej, ustawodawczej oraz sądowniczej, współpracujących zgodnie z kompetencjami konstytucyjnymi i ustawowymi”. Celem takiej polityki jest zapewnienie utrzymania suwerenności, niepodległości, ciągłości państwa wraz z jednoczesnym przeciwdziałaniem zagrożeniom militarnym i pozamilitarnym. Do jej zakresu zalicza się polityki sektorowe, będące opisem szczegółowego pola działań na płaszczyźnie zdrowia, gospodarki, energetyki, cyberprzestrzeni i innych.

Zatem podejmowane przedsięwzięcia oparte są na racji stanu a ich realizacja następuje w oparciu o strategię bezpieczeństwa, która zakłada istotne cele, metody i techniki. Na rację stanu składa się pewność zachowania integralności terytorialnej państwa jako tworu politycznego i geograficznego oraz jego niezależność na arenie międzynarodowej.

Stąd polityka bezpieczeństwa oparta jest na dwóch aspektach: wewnętrznym oraz zewnętrznym. Na ten pierwszy paradygmat składa się zapewnienie przestrzegania ładu konstytucyjnego wewnątrz państwa, utrzymanie bezpieczeństwa zdrowia i życia obywateli (oraz innych mieszkańców państwa) poprzez skuteczne działanie służb, formacji mundurowych, opieki społecznej, socjalnej, zdrowotnej a także poprzez funkcjonowanie szkolnictwa, wspieranie przedsiębiorczości i kreowanie warunków do tworzenia miejsc pracy. Aspekt bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oparty jest przede wszystkim na zapewnieniu przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym, takim jak klęski żywiołowe, awarie, katastrofy,

zagrożenia dla zdrowia w tym przygotowanie na wypadek wystąpienia epidemii/pandemii. Paradygmat bezpieczeństwa zewnętrznego opiera się na przestrzeganiu postanowień prawa międzynarodowego, skutecznym kreowaniu polityki zagranicznej, której celem jest zachowanie suwerenności, uczestniczenia i współuczestniczenia w międzynarodowych organizacjach na rzecz bezpieczeństwa takich jak np. *Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego* lub Unia Europejska.

Jedną z sił oddziałujących w aspekcie polityki bezpieczeństwa zewnętrznego, są siły zbrojne, będące jednocześnie gwarantem obrony w przypadku zewnętrznej agresji jak i elementem odstraszenia przed nią. W przypadku wystąpienia zagrożeń pozamilitarnych, ich poszczególne formacje powinny być kompetentne wspierać działania formacji cywilnych i dzięki koordynacji przez odpowiednie czynniki polityczne, być formą wsparcia w ramach przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.

Stąd Doktorant zakłada słusznie, że „polityka bezpieczeństwa RP jest procesem złożonym i wielowarstwowym. W obliczu nowych wyzwań, takich jak pandemia COVID 19, wymaga ona elastyczności i zdolności do angażowania szerokiego spektrum zasobów państwa – nie tylko wojsk operacyjnych, ale także formacji terytorialnych, administracji cywilnej i systemu ochrony zdrowia. Przeprowadzona analiza teoretyczna i prawna stanowi niezbędny punkt wyjścia do szczegółowych badań nad rolą Wojsk Obrony Terytorialnej w tym systemie, które zostaną podjęte w kolejnych częściach dysertacji”.

Rozdział trzeci - *Obrona terytorialna w polskiej polityce bezpieczeństwa* - zawarto na stronach 200 - 343 i odnosi się do 3.1. Obrony terytorialnej – definicja pojęcia, 3.2. Zarysu historycznego Obrony Terytorialnej w Polsce, 3.3. Obrony Terytorialnej w III RP do 2015 r., 3.4. Tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej, 3.5. Szkolenia oraz struktury Wojsk Obrony Terytorialnej, 3.6. Oceny ekspertów nt. powstania Wojsk Obrony Terytorialnej oraz 3.7. *Wnioski z rozdziału*.

Analiza przeprowadzona w trzecim rozdziale dysertacji pozwoliła na wielowymiarowe ujęcie problematyki obrony terytorialnej, osadzając proces tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) w głębokim kontekście historycznym, teoretycznym oraz polityczno-ustrojowym. Badania wykazały, że formacje terytorialne nie są nowym, doraźnym rozwiązaniem, lecz stanowią trwały element polskiej tradycji wojskowej, ewoluujący od pospolitego ruszenia (z okresu Piastów), przez formacje powstańcze i Armię Krajową, aż po współczesny piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP. Kluczowym wnioskiem płynącym z części historycznej i definicyjnej jest stwierdzenie, że obrona terytorialna jest immanentną częścią systemu bezpieczeństwa państwa, uzupełniającą potencjał wojsk operacyjnych. Zdefiniowano

różnicę między systemem obrony terytorialnej (obejmującym również organy dowodzenia i administrację) a wojskami obrony terytorialnej, będącymi narzędziem wykonawczym. Jednocześnie wskazano na istotne rozróżnienie, a zarazem konieczność synergii, między WOT a obroną cywilną, której struktury w badanym okresie uległy degradacji, co w sytuacjach kryzysowych (jak pandemia) wymusiło przejęcie części zadań niemilitarnych przez wojsko. Szczegółowe badania nad procesem formowania WOT w latach 2015–2017 wykazały, że powstanie tej formacji było efektem silnej determinacji politycznej ówczesnego kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, wspartej zmianą uwarunkowań geopolitycznych (agresja Rosji na Ukrainę). Tworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej charakteryzowało się wysoką dynamiką, obejmującą zmiany legislacyjne (nowelizacja *ustawy o powszechnym obowiązku obrony*) oraz szybkie budowanie struktur brygadowych, począwszy od ściany wschodniej. Choć pierwotna koncepcja „kompanii w każdym powiecie” ewoluowała w stronę struktur batalionowych dostosowanych do demografii i możliwości infrastrukturalnych to zachowano kluczową zasadę terytorialności.

Analiza opinii ekspertów wskazuje na ewolucję postrzegania WOT. Pomimo różnorodności ich perspektyw, należy zwrócić uwagę na punkty wspólne, które wymieniało większość badanych. Niewątpliwie najczęstszym elementem było wyrażanie nieufności lub zdecydowanej krytyki na temat początkowego etapu budowania Wojsk Obrony Terytorialnej. Opinie te, badani artykułowali w swojej wcześniejszej działalności politycznej, publicystycznej oraz naukowej. Bardzo często były one efektem wielu emocji, które od samego początku budziło budowanie nowego rodzaju Sił Zbrojnych RP.

Rozdział czwarty - *Realizacja polityki bezpieczeństwa w okresie pandemii COVID-19*

– zawarto na stronach 344 – 463. Obejmuje on takie ważne kwestie dla dysertacji jak: 4.1. Polityka bezpieczeństwa w kontekście uwarunkowań pandemii COVID-19, 4.2. Ogólna charakterystyka choroby COVID-19 i jej pierwsze przypadki na świecie, 4.3. Zwalczanie pandemii w Polsce – działania władzy wykonawczej, 4.4. Rola Sejmu i Senatu w przeciwdziałaniu pandemii, 4.5. Współpraca samorządu terytorialnego w przeciwdziałaniu pandemii COVID-19 oraz 4.6. Wnioski.

Rozdział ten stanowi swego rodzaju szczegółowe studium przypadku, analizujące realizację polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w specyficznych warunkach pandemii COVID-19. Przeprowadzone badania pozwoliły na ocenę funkcjonowania państwa w obliczu zagrożenia epidemicznego, ze szczególnym uwzględnieniem działań podejmowanych przez organy władzy wykonawczej, ustawodawczej oraz samorząd terytorialny. Kluczowym wnioskiem płynącym z analizy przygotowania państwa jest

stwierdzenie o braku adekwatnych procedur i zasobów w przededniu wybuchu pandemii. Mimo istnienia dokumentów planistycznych, takich jak Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego czy wojewódzkie plany na wypadek wystąpienia epidemii, rzeczywistość zweryfikowała ich przydatność negatywnie. Administracja publiczna oraz system ochrony zdrowia nie były przygotowane na skalę i dynamikę zagrożenia, co wymusiło podejmowanie działań doraźnych, często opartych na „ręcznym sterowaniu” i wydawaniu decyzji administracyjnych z pominięciem standardowych ścieżek legislacyjnych. Analiza działań władzy wykonawczej wykazała dominującą rolę Rady Ministrów, a w szczególności Prezesa Rady Ministrów. Zidentyfikowano ewolucję strategii walki z pandemią – od początkowego „zamrożenia” (lockdown) mającego na celu zyskanie czasu na przygotowanie systemu, przez próby regionalizacji obostrzeń, aż po masowy program szczepień. Badania potwierdziły, że skuteczność tych działań była zmienna i zależała od fazy pandemii. Pozytywnie oceniono szybką reakcję w pierwszej fali (marzec-maj 2020 r.), która pozwoliła uniknąć scenariusza włoskiego, jednak w kolejnych falach (jesień 2020 r., wiosna 2021 r.) uwidoczniły się deficyty w koordynacji, komunikacji społecznej oraz wydolności systemu ochrony zdrowia, co skutkowało wysoką liczbą zgonów. W zakresie roli parlamentu Sejm RP, zdominowany przez większość rządzącą, pełnił głównie funkcję legitymizującą decyzje rządu (szybkie procedowanie specustaw i wielu poprawek). Z kolei Senat, wykorzystując przewagę opozycji, stał się ośrodkiem recenzującym działania władzy wykonawczej, inicjującym debaty (m.in. powołanie własnej rady medycznej) i punktującym błędy, takie jak brak wprowadzenia stanu nadzwyczajnego czy niegospodarność w zakupach sprzętu medycznego. Istotnym elementem analizy była rola samorządu terytorialnego. Badania na przykładzie powiatu słupeckiego w Wielkopolsce wykazały, że samorządy nie były jedynie biernymi wykonawcami poleceń centralnych, ale aktywnie kreowały lokalną politykę bezpieczeństwa. Władze lokalne, często wyprzedzając decyzje rządowe (np. w kwestii zamykania szkół czy odwoływania imprez), podejmowały działania na rzecz ochrony mieszkańców, wspierały szpitale i współpracowały ze służbami, w tym z Wojskami Obrony Terytorialnej. Jednocześnie uwidoczniły się napięcia na linii rząd-samorząd, wynikające z nakładania na JST nowych obowiązków bez zapewnienia adekwatnego finansowania oraz z podejmowania decyzji (np. o przekształcaniu szpitali w jednoimienne) bez konsultacji z lokalnymi władzami. Ślady tych działań zostały dobrze udokumentowane w poddanych analizie dokumentach, w których widzimy, że gremia takie jak rada powiatu, rada społeczna szpitala, zarząd powiatu czy też nawet poszczególni radni byli włączeni w procesy decyzyjno-kontrolne. Samorząd jest szczeblem samodzielnym, dlatego też widoczne były autonomiczne i dalej idące i szybsze niż nakazane przez rząd

działania jak np. zamykanie placówek oświatowych. Pojawiały się również nieco absurdalne rozwiązania, jak np. wyłączenie sygnalizacji świetlnej, by na jej przyciskach „nie gromadził się wirus”, jednak kroki te powodowane były brakiem bardziej szczegółowych centralnych wskazówek administracji centralnej i pojawiały się gdy wiedza na temat charakteru SARS CoV-2 była relatywnie nikła. Pewnym zaskoczeniem jest to, że w badanym powiecie słupeckim, w którym władzę sprawowała szeroka koalicja, nie udało się wykluczyć sporów politycznych.

Rozdział piąty - Koncepcja doskonalenia działań Wojsk Obrony Terytorialnej w zwalczaniu pandemii na bazie doświadczeń COVID-19 z Wielkopolski – zawarto na stronach 464 - 538. Odniesiono się w nim do takich kwestii jak: 5.1. Założenia operacji *Odporna Wiosna* i operacji *Trwała Odporność*, 5.2. Działania Wojsk Obrony Terytorialnej w Wielkopolsce, 5.3. Ocena działań WOT w Wielkopolsce w placówkach ochrony zdrowia i DPS, 5.4. Działania WOT w pandemii COVID-19 w ocenie ekspertów, 5.5. Doskonalenie realizacji polityki bezpieczeństwa RP w zakresie zagrożeń epidemicznych oraz zamieszczono 5.6. Wnioski z rozdziału.

Kluczowym przesłaniem płynącym z analizy operacji *Odporna Wiosna* i *Trwała Odporność* jest potwierdzenie wysokiej elastyczności i zdolności adaptacyjnych WOT. Struktura ta, pierwotnie przygotowywana do działań obronnych i wsparcia wojsk operacyjnych, w trybie natychmiastowym (już od 6 marca 2020 r.) przestawiła się na realizację zadań przeciwkryzysowych. Badania wykazały, że WOT skutecznie wypełniły lukę w systemie bezpieczeństwa państwa, przejmując ciężar działań logistycznych, wsparcia służby zdrowia (pobieranie wymazów, budowa izb przyjęć) oraz opieki nad społecznością lokalną (wsparcie seniorów i kombatanów). Operacje te, realizowane na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej, stały się pierwszym w historii III RP tak masowym sprawdzianem współdziałania wojska z układem pozamilitarnym. Szczegółowa analiza działań w województwie wielkopolskim (studium przypadku 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej) udowodniła, że zasada terytorialności jest nie tylko teoretycznym założeniem, ale praktycznym atutem. Znajomość terenu i relacje z lokalnymi samorządami pozwoliły na szybką organizację punktów wymazowych oraz skuteczne przeprowadzanie skomplikowanych operacji, takich jak ewakuacja Domu Pomocy Społecznej w Kaliszu czy Pleszewie. Współpraca z wojewodą wielkopolskim oraz samorządami powiatowymi (np. w Słupcy) przebiegała sprawnie, choć obnażyła pewne braki w sformalizowanych procedurach cywilno-wojskowych na najniższych szczeblach administracji.

Istotnych danych dostarczyły badania ankietowe przeprowadzone wśród personelu medycznego i pracowników DPS w Wielkopolsce. Wyniki te jednoznacznie wskazują na wysoką ocenę działań terytorialsów – aż 86% respondentów oceniło je pozytywnie, a 88% uznało pomoc wojska za niezbędną. Co znamienne, oceny te były znacznie wyższe od ocen działań rządu. Prowadzi to do wniosku, że społeczeństwo i beneficjenci pomocy potrafią oddzielić merytoryczną pracę żołnierzy od politycznych sporów wokół pandemii, co legitymizuje **WOT jako formację zaufania społecznego**.

Analiza wywiadów eksperckich potwierdziła, że pandemia stała się katalizatorem zmiany postrzegania WOT. Nawet politycy początkowo sceptyczni wobec tej formacji (jak obecny wicepremier Władysław Kosiniak-Kamysz) uznali jej przydatność i skuteczność w reagowaniu na zagrożenia epidemiczne. Eksperti wskazali, że działania te były swoistym „chrztem bojowym” dla WOT, pozwalającym na sprawdzenie systemów dowodzenia, mobilizacji i logistyki w warunkach realnego zagrożenia. Zwieńczeniem prac jest autorski model doskonalenia systemu bezpieczeństwa RP w obszarze zagrożeń epidemicznych. Wnioski z badań wskazują na konieczność ujednolicenia legislacji (stworzenia kompleksowej *ustawy o bezpieczeństwie epidemicznym* lub nowelizacji *ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych*, eliminującej chaos prawny widoczny w specustawach covidowych), centralizacji planowania przy decentralizacji wykonania - powołania *Rady Bezpieczeństwa Epidemicznego* oraz przyjęcia *Krajowego Planu Działania na Wypadek Epidemii*, przy jednoczesnym wzmocnieniu roli wojewodów w dysponowaniu siłami WOT oraz rozwoju struktur WOT (rekomendując powrót do koncepcji „kompanii w każdym powiecie”, co skróci czas reakcji i zacieśni więzi z lokalnymi społecznościami).

Konkludując, godne wyeksponowania istotne są tezy postawione przez Doktoranta, które mają następującą treść:

1. „Polityka bezpieczeństwa RP to ciągle, zaplanowane i systematyczne działanie organów państwa - władzy wykonawczej, ustawodawczej oraz sądowniczej, współpracujących zgodnie z kompetencjami konstytucyjnymi i ustawowymi. Celem polityki bezpieczeństwa jest zapewnienie utrzymania suwerenności, niepodległości, ciągłości państwa wraz z jednoczesnym przeciwdziałaniem zagrożeniom militarnym i pozamilitarnym.
2. Decydenci oraz eksperci definiują politykę bezpieczeństwa przez pryzmat własnych doświadczeń oraz aspektów, które są ich zdaniem najistotniejsze. W ten sposób odmiennie kładą nacisk na takie paradygmaty sektorowe jak kwestie społeczne, ekonomiczne czy zdrowotne. Wszyscy oni są jednak zgodni, że polityka

bezpieczeństwa wykracza poza kwestie militarne, jednak niemożliwe jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa bez zwrócenia uwagi na kwestie sił zbrojnych”.

W kontekście powyższego następujące kwestie należy wyjaśnić (zająć stanowisko):

1. Dlaczego rozdział metodologiczny (pierwszy) w zakończeniu zawiera wnioski - jaka podstawa teoretyczna była źródłem do takiego postępowania?
2. Kiedy w Polsce Obrona Terytorialna funkcjonowała jako system obronny?
3. Które Wojsk Obrony Terytorialnej organizowane w Polsce wyczerpują znamiona wojsk wewnętrznych i dlaczego?
4. Czym się różnią Wojska OT od Wojsk Wewnętrznych?
5. Jaka struktura Wojsk Obrony Terytorialnej jest podstawową jednostką taktyczną (w teorii) do prowadzenia walki zbrojnej?
6. Jakie możliwości bojowe posiada podstawowa jednostka taktyczna WOT?
7. Ile miast w Polsce jest bronione przez WOT?
8. Jakie jednostki terytorialne powinny bronić miast w Polsce?

Dysertacja jest solidnym dziełem naukowym, w którym zawarto wiele istotnych informacji oraz dokonano w niej wiele rzetelnych analiz, możliwych do wykorzystywania przy planowaniu rozwoju struktur Sił Zbrojnych RP, szczególnie w części tych terytorialnych.

Zawarty materiał badawczy w niniejszej rozprawie doktorskiej mają dużą wartość użyteczną w kontekście współczesnych potrzeb bezpieczeństwa narodowego, co oznacza, że merytorycznie dysertacja tworzy podstawy do dalszych analiz nad podjętym problemem badawczym – tyle, że w innym kontekście, jako kontynuacja istotnych problemów nie tylko Sił Zbrojnych RP, ale i bezpieczeństwa państwa.

Wartość merytoryczną pracy podnoszą liczne zobrazowania sporządzone w postaci rysunków i tabel. Na podkreślenie zasługuje również solidna *Bibliografia*, ponieważ materiał źródłowy w kontekście tematu rzeczywiście jest ogromny - czego przykładem jest gigantyczna podstawa źródłowa licząca ponad półtora tysiąca przypisów dolnych.

WNIOSEK KOŃCOWY

Oceniam rozprawę jako bardzo dobrą, gdyż Doktorant dokonał zasadnie weryfikacji hipotez, rozpracowując trudne problemy badawcze, a uzyskane wnioski istotnie wnoszą na rzecz nauk o bezpieczeństwie. Dysertacja posiada elementy oryginalności, a przy jej opracowaniu użyto poprawnego języka i trafnej terminologii.

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska jest dojrzałym merytorycznie dziełem promocyjnym, dobrze udokumentowanym poznawczo i logicznie skonstruowanym w dowodowym wykładaniu myśli naukowej. W kontekście kwalifikacji promocyjnych jednoznacznie unaocznia umiejętności autorskie predestynujące Go do samodzielności naukowej. Posiada wyraziste znamiona poznawcze i metodologiczne. Tym samym odpowiada wymaganiom obowiązującej *Ustawy*, określającej wymogi w tym względzie.

W ocenie całości rozprawy należy podkreślić, że **Doktorant, Pan mgr Artur Nowak** osiągnął zamierzony cel badań, poprzez właściwą weryfikację hipotezy, zaś przedłożona do oceny rozprawa doktorska napisana została właściwie i ze znajomością metodologicznych podstaw prowadzenia badań naukowych. Zatem w związku z powyższym stwierdzam, że rozprawa spełnia wymagania ustawowe, przewidziane dla naukowych prac kwalifikacyjnych, stąd **wnoszę**, o dopuszczenie Doktoranta do kolejnych stanów w przewodzie doktorskim i publicznej obrony.

Nadmieniam dodatkowo, iż Doktorant ze względu na solidność w przygotowaniu obszernej treściowo dysertacji zasługuje na wyróżnienie – o co wnioskuję.

..... *Ryszard Jakubowski*